

Географічна карта: елементи карти, картографічні проекції, види спотворень, класифікація карт, способи зображення об'єктів

Географічною картою називають зменшене у масштабі зображення земної поверхні на площині, виконане за допомогою умовних знаків.

Географічним картам притаманні кілька головних елементів:

- це власне саме **картографічне зображення**: об'єкти, природні та соціальні явища, їх поширення;
- **математична основа**, до якої належить масштаб, градусна сітка, картографічні проекції;
- **легенда** – система умовних позначень, використаних на карті з текстовим поясненням до них.

Іноді на географічній карті розміщують елементи допоміжного значення:

- різноманітні фотографії, графіки, карти-врізки, додаткові відомості тощо.

Розміщення елементів географічної карти.

Всі ці елементи присутні на переважній більшості географічних карт і є тими атрибутами, які відрізняють їх від звичайних малюнків.

Географічних карт є безліч, а з їхньою класифікацією ви познайомилися ще у 7 класі. Пригадаємо як їх розрізняють. Найпростіша класифікація карт – за охопленням території. До них належать: карти світу і півкуль, материків та океанів, країн, районів, міст тощо.

За змістом розрізняють: **загальногеографічні** (на яких загальна увага приділяється всім об'єктам місцевості) і **тематичні** (зображують об'єкти і явища певної тематики, яка задана назвою карти).

В залежності від того, хто і як використовує географічну карту, їх розрізняють за призначенням: **науково-довідкові, навчальні, туристичні, військові та інші.**

І звичайно класифікація за масштабом: **великомасштабні** або **топографічні, середньомасштабні, дрібномасштабні** або **оглядові.**

Класифікація географічних карт.

ГЕОГРАФІЧНІ КАРТИ

Найкраще форму земної поверхні відображає глобус, але ним не завжди зручно користуватися. І тут виникає проблема – як перенести кулясту поверхню Землі на площину? Спробуйте розмістити звичайну кульку на рівній поверхні стола, не розривавши її.

У прагненнях як найточніше відтворити на картах зображення земної поверхні картографи використовують математично визначений спосіб зображення земної поверхні на площині, тобто картографічні проєкції.

Будь-яка карта має певні спотворення, адже неможливо кулясту поверхню глобуса розгорнути на площині без розривів і складок. Спотворюватися можуть форми, площі, кути, довжини ліній. І чим далі від екватора, тим більші ці спотворення.

Залежно від цих спотворень класифікують картографічні проєкції на:

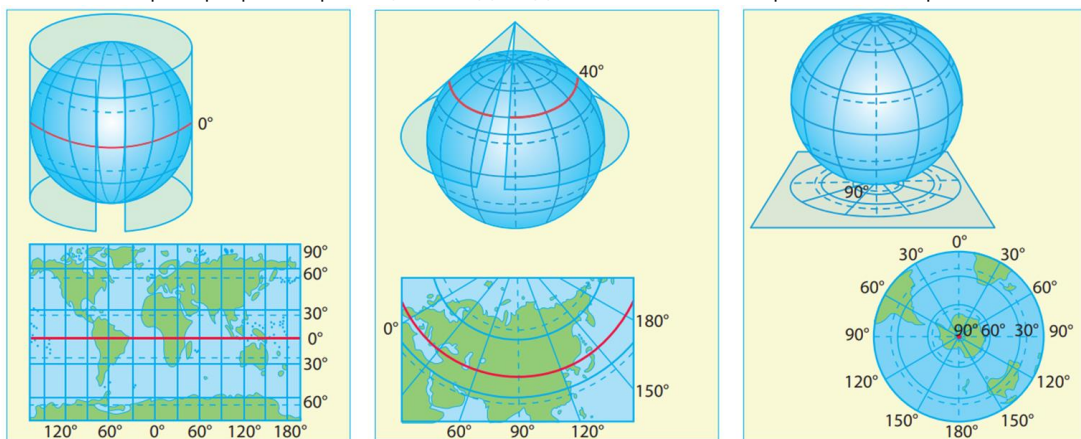
- **рівнокутні** (відсутні спотворення кутів, але є спотворення площ);
- **рівновеликі** (відсутні спотворення площ, але спотворюються довжини ліній і кути);

- **рівнопроміжні** (відсутні спотворення довжин);
- **довільні** (присутні у різній мірі спотворення площ, довжин, кутів і форм, але вони розподіляються на карті найвигіднішим чином);

Залежно від того, як зображена градусна сітка на географічній карті, розрізняють картографічні проєкції:

- **циліндричні** – лінії паралелей і меридіанів прямі та перетинаються під прямим кутом;
- **конічні** – лінії меридіанів прямі, а паралелей – дугоподібні;
- **азимутальні**, які в свою чергу поділяються:
  - **азимутальні прямі** – меридіани зображені прямими лініями, що виходять з однієї точки, а паралелі – концентричними колами;
  - **азимутальні поперечні** – екватор і середній меридіан зображені у вигляді прямих ліній, інші лінії градусної сітки – дуги;
  - **азимутальна коса** – меридіани й паралелі мають форму дуг;

Картографічні проєкції за видом допоміжної геометричної поверхні

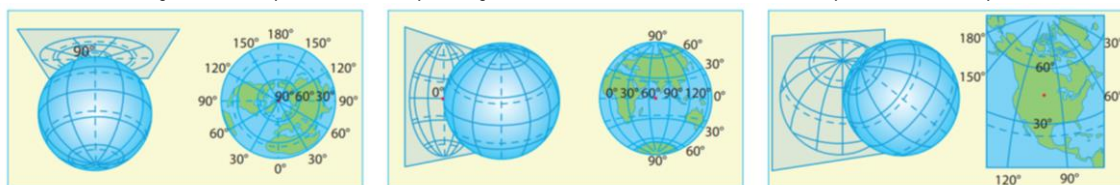

Циліндрична проєкція.
Допоміжна фігура – циліндр

Конічна проєкція.
Допоміжна фігура – конус

Азимутальна проєкція.
Допоміжна фігура – площина

Азимутальні проєкції за орієнтуванням допоміжної геометричної поверхні

Пряма азимутальна проєкція.
Площина перпендикулярна до осі глобуса (вісь циліндра або конуса збігається з віссю глобуса)

Поперечна азимутальна проєкція. Площина паралельна осі глобуса (вісь циліндра або конуса перпендикулярна до осі глобуса)

Коса азимутальна проєкція.
Площина (вісь циліндра або конуса) розташована під гострим кутом до осі глобуса

Перейдемо до ще одного згаданого елемента географічної карти – це легенда (сукупність використаних на карті умовних знаків і пояснень до них).

Для того, щоб відобразити на географічній карті будь-які об'єкти чи явища, використовують цілу низку умовних знаків, які у свою чергу поділяють на наступні види:

- **значкові** (використовують у тому випадку, коли об'єкт неможливо відобразити в масштабі. Наприклад: дерево, кущ, родовища корисних копалин тощо);
- **пояснювальні** (дають додаткову характеристику об'єкту. Наприклад, вони пояснюють поширеність певних порід дерев, спеціалізацію заводу та інше);
- **лінійні** (використовують для позначення лінійних об'єктів: кордони країни чи області, річки, дороги);
- **контурні** (передають розміри об'єктів, що виражені в масштабі карти: озера, болота, контури лісів).

Також для передачі на географічній карті тематичного змісту існують різні способи картографічного зображення, як-от:

- **спосіб ареалів** (використовують, коли необхідно позначити на карті поширення якогось явища чи процесу);
- **спосіб якісного фону** (за допомогою різного кольору на карті можна позначити об'єкти та явища суцільного поширення: природні зони, ґрунти, держави);
- **спосіб ізоліній** (ізолінії – це лінії, які з'єднують точки з однаковими показниками);
- **спосіб знаків руху** (використовують для позначення явищ, що переміщуються у просторі: течії, напрям вітру тощо);
- **спосіб картограм і картодіаграм** (цей спосіб використовують, щоб відобразити абсолютні і відносні значення певних явищ за допомогою різноманітних графіків, діаграм, фігур, інтенсивності кольорів, до яких обов'язково додається шкала, у межах якої змінюються показники).

Спосіб ареалів

Спосіб
якісного фону

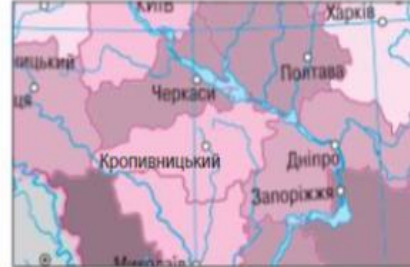
Спосіб ізоліній

Спосіб знаків руху

Спосіб картодіаграм

Спосіб картограм

Тож географічна карта стане у пригоді всім, хто збагне і зрозуміє всі її таємниці.

Рекомендовані джерела:

- НашДень. «Реальні розміри країн світу».
URL: <http://surl.li/cswqz>
- Який вигляд мають карти світу в різних країнах.
URL: <https://inspired.com.ua/creative/maps-of-the-world/>
- Інтерактивна карта світу з країнами та штатами.
URL: <https://24timezones.com/karta-svitu>